

М.В. Поплавський

ПРОБЛЕМИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ ІННОВАЦІЙНОЇ АКТИВНОСТІ ПІДПРИЄМСТВ УКРАЇНИ НА СУЧАСНОМУ ЕТАПІ

У статті конкретизовано мету, об'єкт, прогнозування, формування, етапи розробки та проблеми реалізації інноваційної політики підприємств. Проаналізовано стан і динаміку інноваційної активності промислових підприємств України. Досліджено рівень використання підприємствами промисловості різних типів інновацій. Розглянуто основні джерела фінансування та визначено особливості галузевого розподілу витрат на здійснення інноваційної діяльності.

Характеризується стан інноваційної діяльності промислових підприємств України, а саме питома вага реалізованої інноваційної продукції, питома вага підприємств, що займалися інноваційною діяльністю, кількість впровадження нових технологічних процесів і освоєння виробництва нових видів виробів промисловими підприємствами, джерела фінансування інноваційної діяльності. Розроблено рекомендації щодо покращення інноваційної діяльності промислових підприємств.

Ключові слова: *інновації, інноваційна діяльність, інноваційна продукція, інноваційна активність, типи інновацій, промислові підприємства.*

В статье конкретизированы цели, объект, прогнозирования, формирования, этапы разработки и проблемы реализации инновационной политики предприятий. Проанализировано состояние и динамику инновационной активности промышленных предприятий Украины. Исследован уровень использования предприятиями промышленности различных типов инноваций. Рассмотрены основные источники финансирования и определены особенности отраслевого распределения затрат на осуществление инновационной деятельности.

Характеризуется состояние инновационной деятельности промышленных предприятий Украины, а именно удельный вес реализованной инновационной продукции, удельный вес предприятий, занимавшихся инновационной деятельностью, количество внедрение новых технологических процессов и освоение производства новых видов изделий промышленными предприятиями, источники финансирования инновационной деятельности. Разработаны рекомендации по улучшению инновационной деятельности промышленных предприятий.

Ключевые слова: *инновации, инновационная деятельность, инновационная продукция, инновационная активность, типы инноваций, промышленные предприятия.*

The article specified purpose, object, forecasting, development, stages of development and implementation of innovative policy problems enterprises. The state and dynamics of innovative activity of industrial enterprises in Ukraine. The level of industrial enterprises use different types of innovation. The main sources of funding and the peculiarities of the sectoral distribution costs of innovation.

Characterized state innovation industrial enterprises of Ukraine, namely the proportion of sales of innovative products, the proportion of firms involved in innovation activities, the number of new technological processes and development of new kinds of industry, funding innovation. Recommendations for improving the innovation industry.

Keywords: *innovation, innovative products, innovative activity, types of innovation, industry.*

Постановка проблеми. На сьогодні основним завданням України є глибоке коригування економіки, мета якого – не просто економічне зростання, а набуття ним соціальної природи як основи стабільного економічного росту. Труднощі становлення ринкових відносин пов'язані з процесами зниження рівня НТП в Україні, який повинен бути головним фактором підвищення інноваційної активності вітчизняних підприємств. Обговорюючи проблему необхідності активізації інноваційного сектора економіки, слід зазначити, що в останні роки урядом прийнято багато постанов та рішень, державних програм, спрямованих на підвищення інноваційної результативності підприємств, однак більшість з них не вдалося реалізувати в повному обсязі в реальній економіці. В цих умовах виникають економічні суперечності між інтересами держави та підприємствами, орієнтованими на інноваційний шлях розвитку, розв'язання яких потребує ґрунтовних досліджень.

Забезпечення конкурентоспроможності промислових підприємств України вимагає формування інноваційної політики з урахуванням сучасних тенденцій розвитку в інноваційній сфері. Використання і комерціалізація результатів наукових досліджень є необхідною умовою випуску на ринок нових товарів і послуг, що дозволить підвищити рівень інноваційної активності вітчизняних промислових підприємств та посилити їх конкурентні позиції як на внутрішньому, так і на світовому ринках.

Аналіз актуальних досліджень. Відомий австрійський економіст Й. Шумпетер ще у ХХ ст. у своїх наукових працях розкрив позитивний вплив інновацій на результативність діяльності підприємства. На сьогодні існує велика кількість наукових робіт в яких розглядається інноваційна складова розвитку підприємств та економіки в цілому. Сучасний стан та проблеми інноваційного розвитку України на мікрорівні, питання інвестиційного забезпечення інноваційного розвитку, екологічні аспекти досить ґрунтовно висвітлені у працях відомих учених-економістів як: В. Александрова, Л. Антонюка, Ю. Бажала, А. Гальчинського, В. Гейця, В. Гусєва, С. Єрохіна, Я. Жаліла, С. Ілляшенка, М. Крупка, О. Лапко, А. Махмудова, В. Семиноженка, Л. Федулової та ін. Разом з тим багато питань, пов'язаних з дослідженням факторів інноваційного розвитку промислових підприємств в Україні, потребують поглибленого вивчення.

Метою статті є дослідження стану і тенденцій інноваційної активності промислових підприємств України, визначення та окреслення напрямків розв'язку основних проблем інноваційного розвитку вітчизняних промислових підприємств.

Виклад основного матеріалу. Інноваційний розвиток підприємств є чи не однією з основних потреб національної економіки. Загальновідомо, що основною метою здійснення підприємницької діяльності є максимізація прибутку як основного показника активності підприємств. Інноваційна активність підприємства відіграє в цьому чи не одну з найголовніших ролей.

Більшість українських вчених виділяють такі найважливіші проблеми та перешкоди для інноваційного розвитку підприємств, як: недостатня кількість фінансових ресурсів, що використовують суб'єкти інноваційної діяльності; недосконала інфраструктура інноваційного ринку; низький рівень стимулювання та програмування інноваційної діяльності законодавством України; недостатнє поширення інформації для суб'єктів інноваційної діяльності [1].

В Україні нараховується більше 47747 промислових підприємств, що складає 13,1% від їх загальної кількості. У 2015 р. обсяг реалізованої промислової продукції становив 1404564 млн. грн, найбільшу питому вагу в її обсязі займала продукція переробної промисловості: постачання електроенергії, газу, пари та кондиційованого повітря (24,5%); виробництво харчових продуктів, напоїв і тютюнових виробів (18,3%); металургійне виробництво, виробництво готових металевих виробів (16,0%); машинобудування (10,2%) [2].

Найбільша кількість інноваційно-активних підприємств знаходиться в Києві, Харківській, Запорізькій, Миколаївській та Львівській областях. Варто зазначити, що в Україні майже 60% інноваційної продукції створюють підприємства, що належать до галузей виробництва третього та четвертого технологічних укладів [4]. У той час, як у розвинених країнах світу понад 90% інвестицій вкладається у п'ятий та шостий технологічні уклади [3].

На сьогодні в країнах Європейського Союзу (ЄС) питома вага підприємств, що займаються інноваційною діяльністю становить близько 53%. Найбільша кількість інноваційних підприємств, серед країн ЄС, знаходиться у Німеччині (79,3%), найменша – в Болгарії (27,1% до загальної кількості підприємств) [3].

Динаміка впровадження інновацій на промислових підприємствах України має нестійкий характер. Протягом 2015-2016 рр. частка маловідходних, ресурсозберігаючих і безвідходних технологічних процесів у впровадженні нових технологічних процесів перевищувала частку нових видів техніки у впровадженні інноваційних видів продукції, на відміну від 2014-2015 рр. Якщо порівняти з 2012 р., у 2015 р. частка нових видів техніки у впровадженні інноваційних видів продукції зросла 6,7 рази і становила 27,7%; частка маловідходних, ресурсозберігаючих і безвідходних технологічних процесів у впровадженні нових технологічних процесів дещо зменшилася (у 1,2 рази) і становила 25,3%. Протягом досліджуваного періоду обсяг впровадження інноваційних видів продукції на промислових підприємствах України перевищував обсяг впровадження нових технологічних процесів. У 2012 р. таке

перевищення було найбільшим і становило 20 разів. У 2015 р. впроваджено 3403 найменування інноваційної продукції 704 підприємствами, 2188 інноваційних процесів 703 промисловими підприємствами України [6].

Підприємства промисловості недостатньо використовують потенціал впровадження нетехнологічних інновацій (організаційних і маркетингових). До маркетингових інновацій відносять впровадження нового методу продажу, включаючи значні зміни в дизайні або упаковці продукту, його складуванні, просуванні на ринок або в призначенні ціни продажу, що націлені на краще задоволення потреб споживача, відкриття нових ринків або завоювання нових позицій для продукції підприємства на ринку з метою збільшення обсягу продажу. Питома вага промислових підприємств, що впроваджували маркетингові інновації, протягом 2010-2015 рр. не перевищувала 4% (3,1%) [5].

Організаційною інновацією визнається впровадження нового організаційного методу в діяльності підприємства, в організації робочих місць або зовнішніх зв'язків. У 2015 р. організаційні інновації здійснювали 147 промислових підприємств, маркетингові 178 підприємств. Низький рівень впровадження нетехнологічних інновацій на промислових підприємствах України свідчить про недостатню увагу промислових підприємств до впровадження сучасних методів корпоративного управління та вироблення комплексних стратегій управління бізнесом [6].

Динаміка частки реалізованої інноваційної продукції, починаючи з 2010 р., має спадний характер, що можна пояснити зниженням споживчого попиту на продукцію промислового призначення як в період фінансово-економічної кризи, так і в посткризовий період. У 2015 р. частка реалізованої інноваційної продукції в обсязі промислової становила 3,3%, що є найнижчим показником за 2010-2014 рр. [4].

Важливим є визначення основних методів фінансового забезпечення інноваційної діяльності, які виділяє більшість науковців, з урахуванням особливостей їх використання для успішного розвитку підприємництва. Метод самофінансування доцільний для невеликих реальних проектів, для яких важко

визначити термін окупності та рівень дохідності, він може забезпечуватись за рахунок чистого прибутку та амортизаційного фонду підприємств. Акціонування використовується для великих проектів зі значними термінами окупності витрат, а також за галузевої та регіональної диверсифікації та реалізується за рахунок емісії акцій. Кредитне фінансування буде ефективним для невеликих короткострокових проектів з високою нормою рентабельності інвестицій за використання цільових облігаційних позик, кредитів банків, боргових зобов'язань юридичних та фізичних осіб. Бюджетне фінансування можна здійснювати за допомогою бюджетного кредиту, закріплення в державній власності частини акцій створюваних акціонерних товариств, відшкодування частини вкладених ресурсів. Лізинг використовується для модернізації або реконструкції підприємства з високим ступенем зміни технології за рахунок коштів від передавання рухомого та нерухомого майна у тимчасове користування. Проектне фінансування забезпечить бажаний результат для реалізації довгострокових великих проектів розвитку інфраструктури промисловості, а також надання комунальних послуг із використанням специфічних фінансових інструментів та може фінансуватись за кошти банківського, комерційного, державного чи міжнародного капіталу. Венчурне фінансування реалізується за рахунок великих та міжнародних компаній, банків, страхових та пенсійних фондів, приватних інвесторів для довгострокових ризикових проектів [5].

Підприємства мають можливість збільшувати обсяг реалізації продукції різними шляхами, зокрема, випускаючи нову продукцію, яка раніше не випускалась, або удосконалюючи стару продукцію за допомогою інновацій. Також підприємства за допомогою інновацій можуть ставати набагато конкурентнішими на ринку та матимуть змогу встановлювати ціни на продукцію на високому рівні, що сприяє максимізації прибутку. З метою скорочення виробничих витрат підприємства можуть використовувати нове високотехнологічне обладнання, яке пришвидшить процес виробництва [6].

Висновки і перспективи подальших досліджень. Чинниками неспроможності підприємств провадити інноваційну діяльність є ціновий фактор, тобто недостатнє фінансування цієї сфери і високий рівень витрат та ще багато інших факторів.

Вирішення проблем інноваційного розвитку вітчизняних промислових підприємств потребує: розробки та реалізації дієвих програм підтримки та стимулювання інноваційного розвитку на державному рівні; надання державних гарантій щодо проектів, які передбачають впровадження сучасних технологічних процесів, у тому числі маловідходних, ресурсозберігаючих та безвідходних; створення сприятливого інвестиційного клімату, що дозволить залучати кошти іноземних інвесторів із світового фінансового ринку, загальний обсяг активів якого у декілька разів перевищує світовий ВВП.

Основними напрямками, які могли б забезпечити Україні вихід на світовий ринок за допомогою інновацій та покращити її внутрішнє становище, є: запровадження системи пільг для підприємств, які впроваджують інновації та реалізують інноваційну продукцію; встановлення системи прогресивного оподаткування для підприємств, які випускають застарілу та неконкурентоспроможну продукцію; відновлення роботи Державного інноваційного фонду; розроблення системи кредитного забезпечення; стимулювання іноземних інвестицій; формування ефективної нормативно-правової бази, яка стосується інноваційної та наукової діяльності; намагання переорієнтувати зовнішньоекономічну діяльність на високотехнологічний експорт. Держава повинна виходити на стратегічний напрям розвитку економіки, а не орієнтуватись на короткострокову вигоду.

СПИСОК БІБЛОГРАФІЧНИХ ПОСИЛАНЬ

1. Голуб Ю.Ю. Інноваційна діяльність підприємств як головна вимога сучасності / Ю.Ю. Голуб // Економічні науки. Сер.: Облік і фінанси. – 2012. – Вип. 9(1). – С. 225–230.
2. Кількість підприємств за їх розмірами за видами економічної діяльності у 2015 році [Електронний ресурс] // Державна служба статистики України:

- [сайт]. – Режим доступу: http://www.ukrstat.gov.ua/operativ/-operativ2015/fin/kp_ed/kp_ed_u/kp_ed_u_2015.htm. – (Дата звернення 15.05.2016).
3. Левченко Ю.Г. Активізація інноваційної діяльності вітчизняних підприємств в умовах кризи [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://eztuir.ztu.edu.ua/bitstream/handle/123456789/6813/108.pdf?sequence=1&isAllowed=y>
 4. Наукова та інноваційна діяльність (2010-2015 р.) [Електронний ресурс] // Державна служба статистики України: [сайт]. – Режим доступу: <http://www.ukrstat.gov.ua/>. – (Дата звернення 20.05.2016)
 5. Хорошко В.А. Методи фінансового забезпечення інноваційної діяльності підприємства / В.А. Хорошко // Управління розвитком. – 2013. – № 12. – С. 35-37.
 6. Ястремська О.М. Інноваційна діяльність промислових підприємств: результати оцінювання / О.М. Ястремська, П.О. Доуртмес // Бізнес Інформ – 2016. – № 4. – С. 161–168.